Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

UDK: 303.832.22
ORCID: 0009-0000-9911-0346

SUMMATIV BAHOLASH SHAROITIDA O‘QUVCHILARNING TIKUVCHILIKKA OID TAYANCH KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI (9-SINF O‘QUVCHILARI MISOLIDA)

Allamuradov Anvar Abdirasulovich
Termiz davlat pedagogika instituti Texnologiya va geografiya kafedrasi dotsenti, p.f.b.f.d (PhD)
Normurodova Nargiza Nodir qizi
Termiz davlat pedagogika instituti magistri
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20326714

Annotatsiya: Mazkur maqolada umumta’lim maktablarining 9-sinf o‘quvchilarida tikuvchilikka oid tayanch kompetensiyalarni shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari keng yoritilgan. Unda summativ baholash sharoitida o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va malakalarini samarali rivojlantirish metodikasi tahlil qilinadi. Shuningdek, tikuvchilik darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interaktiv usullar hamda amaliy mashg‘ulotlarning ahamiyati ochib berilgan. O‘quvchilarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda baholash mezonlari, monitoring usullari va natijadorlik ko‘rsatkichlari ilmiy asosda bayon etilgan. Maqolada ta’lim jarayonini takomillashtirish, o‘quvchilarning ijodiy va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish bo‘yicha muhim tavsiyalar ham berilgan. Olingan natijalar asosida samarali metodik yondashuvlar ishlab chiqish imkoniyati ko‘rsatilgan va amaliy ahamiyati yoritilgan.

Kalit so‘zlar: tikuvchilik, tayanch kompetensiya, summativ baholash, kasbiy ta’lim, metodika, amaliy ko‘nikmalar.

Kirish: Bugungi kunda ta’lim tizimida o‘quvchilarning nafaqat nazariy bilimlari, balki amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirish ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, texnologiya fanida tikuvchilik yo‘nalishi o‘quvchilarda mehnatsevarlik, estetik did va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishda muhim o‘rin tutadi.

9-sinf bosqichi esa o‘quvchilarning kasbga yo‘naltirilishida hal qiluvchi davr hisoblanadi. Shu sababli, aynan ushbu bosqichda tikuvchilikka oid tayanch kompetensiyalarni shakllantirishda samarali metodik yondashuvlarni ishlab chiqish dolzarb masala hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili: Mazkur mavzuni yoritishda pedagogika, kasbiy ta’lim va baholash tizimiga oid ilmiy manbalar tahlil qilindi. Tikuvchilikka oid tayanch kompetensiyalarni shakllantirish masalasi ko‘plab olimlar tomonidan kompetensiyaviy yondashuv nuqtai nazaridan o‘rganilgan. Xususan, zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda o‘quvchilarning amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirishda faoliyatga yo‘naltirilgan ta’lim muhim ahamiyat kasb etishi ta’kidlanadi.

Mahalliy olimlar tomonidan texnologiya fanini o‘qitish metodikasiga oid ishlarda o‘quvchilarning kasbiy tayyorgarligini oshirish, tikuvchilik darslarini samarali tashkil etish va amaliy mashg‘ulotlarning o‘rni keng yoritilgan. Ushbu manbalarda ayniqsa, o‘quvchilarda mustaqil ishlash, ijodiy yondashuv va mehnat madaniyatini shakllantirish masalalariga alohida e’tibor qaratilgan.

Xorijiy tadqiqotlarda esa summativ baholash tizimining afzalliklari, uning o‘quv natijalarini aniqlashdagi aniqligi va ob’ektivligi ilmiy asoslangan. Baholash mezonlarini aniq belgilash orqali o‘quvchilarning real kompetensiyalarini aniqlash mumkinligi qayd etiladi. Shuningdek, formativ va summativ baholashni uyg‘unlashtirish orqali ta’lim samaradorligini oshirish mumkinligi ko‘rsatib o‘tilgan.

Tahlil natijalariga ko‘ra, tikuvchilikka oid tayanch kompetensiyalarni shakllantirishda nazariy bilim bilan amaliy faoliyatning uzviy bog‘liqligi, zamonaviy baholash tizimlaridan foydalanish hamda innovatsion metodlarni qo‘llash muhim omil hisoblanadi.

Summativ baholash esa o‘quvchilarning ma’lum davr ichida egallagan bilim va ko‘nikmalarini aniqlashga xizmat qiladi. Ushbu baholash shakli orqali o‘quvchilarning real kasbiy tayyorgarlik darajasini aniqlash mumkin.

1. Tayanch kompetensiyalar tushunchasi va mohiyati

Tayanch kompetensiyalar — bu o‘quvchilarning hayotiy faoliyatda, kasbiy jarayonlarda va ijtimoiy muhitda samarali ishtirok etishini ta’minlovchi bilim, ko‘nikma va malakalar majmuidir.

1-jadval

Tikuvchilik yo‘nalishida tayanch kompetensiyalar quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

№	Kompetensiya nomi	Mazmuni (tavsifi)
1	Tikuv mashinalaridan foydalanish ko‘nikmalari	Tikuv mashinasini to‘g‘ri ishga tushirish, sozlash va undan xavfsiz foydalanish
2	Mato turlarini ajrata olish	Turli matolarni xususiyatiga qarab farqlash va to‘g‘ri tanlay bilish
3	Andoza olish va chizma tayyorlash	Kiyim o‘lchamlarini olish va andoza chizish ko‘nikmalariga ega bo‘lish
4	Kiyim tikish texnologiyasini bilish	Kiyim tikish bosqichlarini ketma-ketlikda bajarish va texnologik jarayonni tushunish
5	Xavfsizlik qoidalariga rioya qilish	Ish jarayonida mehnat xavfsizligi qoidalariga amal qilish
6	Estetik dizayn asoslarini tushunish	Kiyim dizayni, rang uyg‘unligi va bezak elementlarini to‘g‘ri qo‘llash

9-sinf o‘quvchilarida tikuvchilik kompetensiyalarini shakllantirishning pedagogik asoslari

9-sinf o‘quvchilari psixologik jihatdan mustaqil fikrlashga intiluvchi, amaliy faoliyatga qiziqishi yuqori bo‘lgan yosh davrida bo‘ladi. Shu sababli, ularning ta’limida quyidagi yondashuvlar muhim:

Faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuv. O‘quvchilar nazariy bilimni amaliyot bilan uyg‘unlashtirgan holda o‘rganadilar.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim. Har bir o‘quvchining qiziqishi va qobiliyatidan kelib chiqib topshiriqlar beriladi.

Kompetensiyaviy yondashuv. Natija sifatida bilim emas, balki amaliy qo‘llay olish qobiliyati baholanadi.

Summativ baholash tushunchasi va ahamiyati. Summativ baholash - bu o‘quv jarayonining yakuniy bosqichida o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va malakalarini baholashdir.

Summativ baholashning vazifalari: O‘quvchining umumiy tayyorgarlik darajasini aniqlash, O‘qitish samaradorligini baholash, Kelgusidagi ta’lim strategiyasini belgilash.

Afzalliklari: Ob’ektiv baholash imkoniyati, Natijaga yo‘naltirilganlik, Taqqoslash imkoniyati. Tikuvchilik kompetensiyalarini shakllantirish metodikasi, Bosqichma-bosqich o‘qitish modeli.

Nazariy tushuntirish. Namoyish (demonstratsiya), amaliy mashg‘ulot, Mustaqil ish, Baholash.

2-jadval

Interaktiv metodlardan foydalanish, Aqliy hujum, Klaster, Loyiha usuli, Amaliy laboratoriya ishlari.

№	Interaktiv metodlar	Mazmun
1	Amaliy mashg‘ulotlar tizimi	Oddiy buyumlar tikish (yostiq jildi, sumka) Kiyim elementlarini tayyorlash

		To‘liq kiyim tikish loyihasi
Summativ baholash asosida kompetensiyalarni aniqlash		
2	Baholash mezonlari	Ko‘rsatkich Tavsif Texnik aniqlik Tikuv sifati Mustaqillik Ishni o‘zi bajarishi Dizayn Estetik ko‘rinish Tezlik Belgilangan vaqtga rioya
3	Baholash shakllari	Amaliy ish, Portfolio, Test, Loyiha himoyasi
Tajriba-sinov ishlari		

9-sinf o‘quvchilari bilan olib borilgan tajriba ishlari quyidagi natijalarni ko‘rsatdi: 85% o‘quvchilarda tikuvchilik ko‘nikmalari shakllandi, 70% o‘quvchilar mustaqil ishlay oldi, 60% o‘quvchilar dizayn elementlarini qo‘llay oldi

Muammolar va yechimlar. Muammolar: Amaliy jihozlarning yetishmasligi, O‘quvchilarning qiziqish darajasi pastligi, Vaqt yetishmasligi.

Yechimlar: Zamonaviy ustaxona tashkil etish, Rag‘batlantirish tizimini joriy qilish, Qo‘shimcha mashg‘ulotlar tashkil etish.

Xulosa: Summativ baholash sharoitida tikuvchilikka oid tayanch kompetensiyalarni shakllantirish samarali metodika asosida amalga oshirilganda yuqori natijalarga erishish mumkin.

9-sinf o‘quvchilari uchun amaliy mashg‘ulotlarga asoslangan, interaktiv va kompetensiyaviy yondashuv eng samarali hisoblanadi.

Tavsiyalar: Tikuvchilik darslarini amaliyotga yo‘naltirish, Zamonaviy baholash tizimlarini joriy etish, O‘quvchilarning ijodkorligini rivojlantirish, Kasbga yo‘naltirish ishlarini kuchaytirish.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent: Adolat, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi “Nogironligi bo‘lgan shaxslarning huquqlari to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2021.
3. Karimov, I. A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008. – 176 b.
4. Xasanboeva, G. T. Maxsus pedagogika: nazariya va amaliyot. – Toshkent: TDPU, 2020. – 280 b.
5. Alimov, S. A. Kasbiy ta’lim va metodika asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. – 245 b.
6. Allamuradov A.A. Opportunities for the use of digital technologies in the training of future teachers of technological education // Qoraqalpog‘istonda fan va ta’lim. Nukus, – 2022. -4/1-son. – B.226-229.
7. Allamurodov A.A. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida texnologiya fanini o‘qitishning muammolari va yechimlari//. Texnologik va professional ta’limini modernizatsiyalash, muammolar va yechimlar. Respublika ilmiy va ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to‘plami. -Buxoro. 20.11.2020. – B.206-209.
8. Allamurodov A.A. Sinfdan tashqari mashg‘ulotlarda “TECHNOLOGY CRAFTS” web-sayt texnologiyasi va undan foydalanish metodikasi. Xalqaro ilmiy va amaliy konferensiya materiallari to‘plami. -Termiz. 30.04.2022. – B.666-669.
9. Allamurodov A.A. The role of didactic conditions in the use of digital technologies by teachers of technological education. Respublika ilmiy va ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to‘plami. -Namangan. 2021. – B.235-238.
10. Abdullayeva, Z. Sh. Inkluziv ta’limning zamonaviy tendensiyalari. // Pedagogik ta’lim muammolari. – 2021. – №4. – B. 33–38.